

TỔ CHỨC MÔI TRƯỜNG GIÁO DỤC NHẪM PHÁT HUY TÍNH TÍCH CỰC CHO TRẺ MẪU GIÁO 5-6 TUỔI TRONG HOẠT ĐỘNG GÓC Ở TRƯỜNG MẦM NON

NGUYỄN THỊ HUỆ*

Ngày nhận bài: 10/05/2016; ngày sửa chữa: 15/05/2016; ngày duyệt đăng: 15/05/2016.

Abstract: Educational environment is very important for preschoolers, making them interested in exploring world around. Recognizing the importance of the education environment for the comprehensive development of the children, many kindergartens have built corner activities for individuals or small groups to play with aim to promote the positive in learning and playing of children.

Keywords: Building education environment, corner activities, the positive of children.

Đối với trẻ mầm non, môi trường giáo dục (MTGD) có tầm quan trọng đặc biệt, bởi lẽ môi trường có thể làm cho trẻ vui thích, tích cực tìm tòi khám phá thế giới xung quanh và nó cũng có thể làm cho trẻ trở nên thụ động trước hoàn cảnh. Nhận thức được tầm quan trọng của MTGD đối với sự phát triển toàn diện nhân cách trẻ, các trường mầm non hiện nay đã có sự đầu tư cho việc tổ chức các góc hoạt động cho các nhóm chơi, tạo nên ở mỗi góc hoạt động nhiều tình huống, nhiều cơ hội để trẻ có thể chơi và hoạt động cá nhân hoặc trong nhóm nhỏ một cách tích cực theo nhu cầu và hứng thú. Trong phạm vi bài viết, chúng tôi tập trung làm sáng tỏ một số vấn đề sau:

1. Vai trò của MTGD đối với sự phát huy tính tích cực của trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi trong hoạt động góc (HĐG)

Thực tiễn cho thấy ba thành tố tạo ra hiệu quả của quá trình giáo dục là người học, người dạy và MTGD có mối quan hệ qua lại lẫn nhau. MTGD có vai trò không nhỏ đối với người học và người dạy, đồng thời người học và người dạy có thể thay đổi MTGD theo hướng có lợi cho nhiệm vụ giáo dục. MTGD trong trường mầm non là tổ hợp những điều kiện tự nhiên và xã hội cần thiết và trực tiếp ảnh hưởng đến hoạt động chăm sóc, giáo dục trẻ ở trường mầm non và hiệu quả của những hoạt động này nhằm góp phần thực hiện tốt mục tiêu, nhiệm vụ chăm sóc giáo dục trẻ.

Tổ chức môi trường HĐG là quá trình thiết kế, thực hiện các hoạt động, các điều kiện cần thiết (không gian, thời gian, cơ sở vật chất, tranh ảnh tường cung cấp ý tưởng chơi, định hướng ý tưởng chơi), đảm bảo cho trẻ hoạt động ở các góc mà trẻ chọn. MTGD góc hoạt động có vai trò quan trọng, nó là điều kiện, phương tiện

không thể thiếu được trong quá trình phát triển của trẻ nói chung, phát huy tính tích cực hoạt động của trẻ nói riêng. Vai trò đó của MTGD góc được thể hiện ở chỗ: - Việc tổ chức MTGD HĐG là chủ ý của nhà giáo dục và có sự tham gia của trẻ em nên nó thỏa mãn được nhu cầu hoạt động của trẻ. Việc tổ chức MTGD tạo ra nguồn góc, động lực của tính tích cực ở trẻ; - Tổ chức MTGD HĐG được thay đổi theo nội dung chương trình giáo dục, theo trình độ của trẻ và như vậy tổ chức MTGD luôn làm nảy sinh nhu cầu, hứng thú hoạt động với đối tượng mới ở trẻ, không ngừng phát huy tính tích cực của trẻ trong việc khám phá, nhận thức thế giới xung quanh; - Tổ chức MTGD HĐG tạo điều kiện hình thành mối quan hệ giữa trẻ - trẻ; trẻ - cô giáo, mối quan hệ đó có thể ảnh hưởng tích cực đến sự hình thành ở trẻ khả năng sẵn sàng hợp tác, chia sẻ cùng nhau trong nhóm bạn bè... Song ngược lại cũng có thể làm cho trẻ không vui, chán nản và không muốn tham gia vào hoạt động nào đó trong MTGD.

Tóm lại, MTGD HĐG có ảnh hưởng to lớn đến sự nảy sinh, hình thành và phát huy tính tích cực hoạt động của trẻ, thỏa mãn nhu cầu vui chơi, nhận thức và giao tiếp, giúp trẻ không ngừng phát huy tính tích cực, độc lập sáng tạo trong hoạt động.

2. Tổ chức MTGD nhằm phát huy tính tích cực cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi trong HĐG ở trường mầm non

Góc hoạt động là khoảng không gian nơi trẻ có thể được tự chơi và hoạt động tích cực theo nhu cầu và hứng thú cá nhân hoặc của nhóm nhỏ với những trẻ cùng sở thích. Chơi và hoạt động ở các góc được hiểu là hình thức tổ chức cho trẻ chơi và hoạt động ở

* Trường Đại học Hải Phòng

các góc, trong đó mỗi góc có các nội dung chơi và hoạt động khác nhau, tên góc do cô hoặc trẻ đặt, phản ánh nội dung các trò chơi, các hoạt động được chuẩn bị trong các góc. Thông thường lớp mầm non có các góc sau: Góc đóng vai, góc xây dựng, lắp ghép, góc học tập, góc sách - thư viện, góc tạo hình, góc âm nhạc, góc thiên nhiên và khám phá khoa học...

Để phát huy được tính tích cực của trẻ trong HĐG, cần tổ chức được MTGD hiệu quả và việc tổ chức MTGD trong góc hoạt động được xem là một quy trình khoa học bao gồm các khâu: Thiết kế môi trường; Xây dựng môi trường và Tổ chức hoạt động cho trẻ trong MTGD.

2.1. Thiết kế MTGD HĐG. Là giai đoạn giữ vai trò định hướng, xác định việc tổ chức MTGD diễn ra hướng nào, theo cách thức nào, mô hình nào. Để thiết kế MTGD đạt hiệu quả cao, trước hết trường mầm non cần tranh thủ ý kiến của các nhà chuyên môn về trang trí nội thất cho các lớp mầm non để lựa chọn kích cỡ, kiểu dáng, màu sắc của trang thiết bị, đồ dùng, đồ chơi... phù hợp thiết kế phòng học, tạo không gian tối ưu, phù hợp với MTGD trẻ.

Giáo viên cần nghiên cứu chương trình giáo dục mầm non để xác định số lượng các góc chơi trong một khoảng thời gian nhất định (thường thay đổi theo chủ đề nhánh hoặc theo tuần); Tìm hiểu kinh nghiệm, kĩ năng mà trẻ có; Xác định nội dung, hình thức hoạt động tại từng góc chơi trong từng tuần; Xác định, liệt kê những đồ dùng, dụng cụ, vật liệu cần chuẩn bị cho các góc hoạt động; Xây dựng sơ đồ bố trí các góc hoạt động trong không gian lớp học, bài trí các mảng nội dung trên các mảng tường (theo nguyên tắc bố trí các góc hoạt động). Giáo viên tìm kiếm, lựa chọn các cách thức gợi ý cho hoạt động của trẻ trong các góc chơi. Đây là phần quan trọng trong việc tổ chức MTGD nhằm giúp trẻ phát huy tính tích cực trong HĐG. Nội dung gợi ý trẻ hoạt động phải đa dạng, tạo nhiều cơ hội cho trẻ tích cực sáng tạo.

Có thể sử dụng các cách gợi ý sau: - *Gợi ý bằng lời nói*: Giáo viên sử dụng lời nói để gợi cho trẻ suy nghĩ và hành động, hoặc để trẻ tự trao đổi với nhau trong nhóm về những điều cần tìm kiếm, khám phá... Hoặc dùng lời động viên, khuyến khích trẻ tiếp tục làm việc, chỉ dẫn khi trẻ gặp khó khăn; - *Gợi ý bằng mô hình, vật mẫu*: Cách gợi ý này có tác động trực quan rất mạnh mẽ lên trẻ nên nhanh chóng gây được sự chú ý, tạo hứng thú, kích thích sự hình thành nhu cầu hoạt động ở trẻ, dễ làm nảy sinh ở trẻ các ý định hoạt động trong các góc; - *Gợi ý bằng sơ đồ*:

Cách gợi ý này đòi hỏi trẻ phải tập trung chú ý quan sát kết hợp với các thao tác tư duy (phân tích, so sánh, đối chiếu...) trong quá trình hoạt động. Hình thức này phù hợp với đặc điểm tư duy của trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi. Đồng thời, tập luyện cho trẻ cách làm việc tích cực độc lập, hình thành thói quen phối hợp nhịp nhàng giữa suy nghĩ và hành động; - *Gợi ý bằng các tình huống có thực trong cuộc sống*: Tận dụng các cơ hội, các tình huống trong đời sống hiện thực để kích thích trẻ, làm nảy sinh nhu cầu hoạt động ở các góc chơi.

2.2. Xây dựng MTGD HĐG. Đây là giai đoạn biến những dự kiến, dự định trong thiết kế thành môi trường không gian hiện thực. Để tạo môi trường hoạt động phong phú, đa dạng, kích thích tính tích cực hoạt động của trẻ, giáo viên cần lập kế hoạch tìm kiếm sưu tầm, bổ sung những đồ dùng, dụng cụ, vật liệu cần thiết cho hoạt động trong các góc, chuẩn bị các sơ đồ gợi ý cho hoạt động của trẻ trong góc chơi. Cô và trẻ cùng tham gia bài trí, sắp đặt các đồ dùng, học liệu, các hình ảnh trực quan trong các góc hoạt động và trên các mảng tường. Trong quá trình tham gia, trẻ được trao đổi trong nhóm bạn bè, được làm thử, được tự nhận xét, đánh giá... giúp trẻ hiểu rõ hơn về một môi trường thuận tiện, đẹp... đồng thời giúp trẻ có ý thức hơn, chủ động tích cực hơn khi hoạt động trong MTGD.

Tạo môi trường chơi cho trẻ bao gồm các công việc cụ thể sau:

- *Tạo không gian cho trẻ chơi*: Sắp xếp lớp học sao cho trẻ có thể tự điều khiển được hoạt động của mình một cách độc lập và tích cực, việc xác định số lượng các góc chơi, sắp xếp bố trí góc chơi, tạo ra các khu vực chơi phụ thuộc vào mục tiêu giáo dục, đặc điểm của trẻ, nhu cầu chơi của trẻ, không gian lớp học.

Các góc chơi hoặc các khu vực chơi của trẻ có thể bố trí trong lớp, ngoài hiên, ngoài sân tùy thuộc vào điều kiện thực tiễn của mỗi lớp, mỗi trường, vùng - miền khác nhau... theo các nguyên tắc: + Chia diện tích phòng thành các góc và khu vực chơi khác nhau. Có ranh giới riêng giữa các góc (sử dụng mảng tường, giá, tủ...); + Vị trí và diện tích các góc phải phù hợp với nội dung hoạt động và nhu cầu hoạt động của trẻ ở từng góc, phù hợp với từng lứa tuổi; + Bố trí các góc chơi ồn ào (xây dựng, gia đình) xa góc yên tĩnh (học tập, thư viện), các góc chơi có nội dung liên quan đến nhau nên sắp xếp cạnh nhau để thuận tiện cho trẻ khi hoạt động; + Có lối đi lại đủ rộng cho trẻ di chuyển;

+ Kệ giá để đồ chơi, đồ dùng sắp xếp có thẩm mỹ, vừa với tầm với của trẻ, thuận lợi cho trẻ lấy và cất khi sử dụng, giáo viên bao quát được trẻ dễ dàng khi trẻ chơi ở các góc; + Có góc để cố định, có góc tạm thời cất đi tùy theo chủ đề. Không nhất thiết trong một buổi chơi phải có tất cả các góc; + Mỗi góc cần có tên góc (đặt tên góc dễ hiểu đối với trẻ), những hình ảnh đặc trưng cho góc, hình ảnh gợi ý cho hoạt động tự chọn của trẻ trong góc chơi; + Cần thường xuyên thay đổi cách bố trí và hoạt động ở các góc để tạo cảm giác mới, hấp dẫn, thu hút trẻ; + Đảm bảo an toàn cho trẻ.

- *Cung cấp đồ dùng, đồ chơi, vật liệu chơi phù hợp.* Hoạt động của trẻ trong các góc chỉ có hiệu quả khi chuẩn bị đầy đủ đồ dùng, đồ chơi và vật liệu chơi. Khi đồ dùng đồ chơi, vật liệu chơi đa dạng, hấp dẫn, an toàn, gần gũi, thuận tiện sử dụng và phù hợp với khả năng hứng thú của trẻ, với mục tiêu giáo dục đề ra sẽ giúp trẻ phát huy tới mức tối đa tính tích cực trong hoạt động. Đồ dùng, đồ chơi, nguyên vật liệu cần được sắp xếp dưới dạng mở để trẻ có thể tự lựa chọn đồ chơi, sử dụng nguyên vật liệu thay thế, thiết kế đồ chơi theo ý đồ chơi của mình. Giáo viên cần tập cho trẻ kĩ năng làm đồ chơi đơn giản cùng cô. Điều này vừa giúp trẻ có được biểu tượng về trò chơi, nội dung chơi vừa tạo ra tâm thế háo hức, thích thú của trẻ khi được chơi chính đồ chơi do mình làm.

- *Chuẩn bị tâm thế cho trẻ chơi.* Tạo hứng thú chờ đón, mong muốn được chơi theo nhu cầu và sở thích. Mặt khác, giáo viên cần tạo ra bầu không khí tự do, thân thiện, ấm cúng trong chính quá trình chơi của trẻ bằng việc lựa chọn những nội dung hấp dẫn gắn với cuộc sống thực của trẻ. Chính điều này sẽ giúp trẻ tích cực hơn trong các hoạt động tìm kiếm, khám phá và sáng tạo.

2.3. Tổ chức hoạt động của trẻ trong MTGD.

Quá trình tổ chức cho trẻ hoạt động trong MTGD cần vận dụng linh hoạt các biện pháp, phương pháp giáo dục khác nhau nhằm tạo nên bầu không khí vui chơi thoải mái vui vẻ, tràn đầy xúc cảm tình cảm, giúp trẻ độc lập, tích cực sáng tạo trong hoạt động.

Tổ chức cho trẻ chơi và hoạt động tích cực ở các góc dưới nhiều hình thức (cá nhân, nhóm), tạo ra những tình huống chơi mang tính có vấn đề buộc trẻ phải “*động não*” suy nghĩ và tìm cách giải quyết hợp lí, đa dạng, ngoài ra giáo viên cần giúp trẻ biết cách tạo tình huống trong khi chơi. Ở góc phân vai, người thuyền trưởng đứng cầm phải chèo lái con thuyền như thế nào trước phong ba bão táp để đưa hành khách cập bến an toàn, người bán hàng phải xử lí ra

sao khi người mua hàng không trả tiền... rồi việc sử dụng đồ chơi thay thế (kị sĩ phi ngựa - dùng chổi làm con ngựa, xếp ghế thành toa tàu, thay thế tiền thật bằng những mảnh giấy...). Đưa trẻ thực hiện ước mơ về một ngôi trường khang trang ở góc xây dựng. Gợi ý trẻ thiết lập, mở rộng mối quan hệ chơi (trò chơi gia đình không phải lúc nào cũng chỉ có mẹ với con mà còn có bố làm ở công trường xây dựng, khi con ốm cần đưa đi bác sĩ khám, ngày nghỉ cả gia đình đi ăn nhà hàng, đi chơi công viên...). Góc học tập với những câu hỏi, lời đề nghị mang tính định hướng bắt trẻ phải suy nghĩ, phải sử dụng một số thao tác tư duy như: so sánh, phân tích, hệ thống, phải biết huy động vốn hiểu biết của mình để tìm lời giải đáp... Sự xuất hiện của những tình huống chơi có vấn đề trong các góc hoạt động thúc đẩy tính độc lập của trẻ, tạo điều kiện cho trẻ tìm kiếm, vận dụng những cái đã biết vào hoàn cảnh và điều kiện mới, nâng cao tính tích cực cho trẻ.

Các tình huống có vấn đề làm tăng sức hấp dẫn của hoạt động ở các góc, thỏa mãn nhu cầu nhận thức của trẻ, kích thích trẻ tìm tòi, xem xét đối tượng nghiên cứu. Khi giải quyết các vấn đề xuất hiện trong trò chơi, trẻ phải vận dụng vốn kinh nghiệm để phân tích các điều kiện đã cho, xây dựng kế hoạch hoạt động phù hợp, tự tìm kiếm cách giải quyết nhiệm vụ và tự biết kiểm tra kết quả chơi của mình. Tất cả những điều này làm tích cực hóa quá trình nhận thức của trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi trong HGD.

Tổ chức cho trẻ chơi và hoạt động ở các góc dưới nhiều hình thức khác nhau (chơi cá nhân hoặc chơi theo nhóm), đồng thời cuốn hút trẻ vào hoạt động khám phá, kích thích và duy trì hứng thú đến nhiệm vụ nhận thức, tạo điều kiện cho trẻ chủ động lĩnh hội những tri thức mới và cách thức hành động mới, hình thành năng lực sáng tạo và tính tích cực, độc lập của trẻ. Tạo tình huống có vấn đề chính là giáo viên tạo ra các tình huống mới, đòi hỏi trẻ phải giải quyết bằng phương thức mới.

Như vậy, giáo viên vừa là người tổ chức vừa là người bạn tham gia cùng chơi với trẻ, khơi dậy xúc cảm, hứng thú, giới thiệu, gợi ý và cho phép trẻ được lựa chọn hoạt động mà trẻ thích, là người bao quát chung các góc hoạt động, định hướng, gợi mở khi trẻ gặp khó khăn, cô không can thiệp quá sâu vào hoạt động chơi của trẻ, động viên khích lệ trẻ tích cực đưa ra những sáng kiến trong hoạt động, tích cực giải quyết các nhiệm vụ, tình huống, hoàn cảnh chơi ở các góc chơi, nhóm chơi.

(Xem tiếp trang 116)

phục vụ hoạt động TH của SV (khu TH, phòng TH, thư viện, tài liệu học tập...)", "nội dung môn học, chương trình học".

Trong khi đó theo tự đánh giá của SV yếu tố có mức độ ảnh hưởng nhiều nhất là yếu tố "cơ sở vật chất phục vụ hoạt động TH của SV (khu TH, phòng TH, thư viện, tài liệu học tập...)", các yếu tố xếp ở vị trí thứ 2, 3, 4 là "nội dung môn học, chương trình học", "việc sắp xếp lịch học của nhà trường", "PPDH của GV".

Kết quả kiểm định tương quan giữa nhóm các yếu tố chủ quan và các yếu tố khách quan với các mặt biểu hiện TTCTH của SV, chúng tôi thu được kết quả sau:

Bảng 3. Mối tương quan giữa các yếu tố chủ quan, khách quan với TTCTH của SV

Các yếu tố ảnh hưởng TTC học tập của SV	Nhóm yếu tố chủ quan	Nhóm yếu tố khách quan
Nhận thức của SV về TH	0.19**	0.11**
Thái độ của SV với TH	0.25**	0.14**
Hành vi TH của SV	0.21**	0.07**
TTCTH của SV	0.22**	0.11**

Ghi chú: **: $p < 0,01$ Ghi chú: **: $p < 0,01$

Kết quả kiểm định tương quan một lần nữa cho thấy mối quan hệ/sự ảnh hưởng giữa các yếu tố chủ quan và các yếu tố khách quan đến TTCTH của SV. Kết quả kiểm định cho thấy, các yếu tố chủ quan và các yếu tố khách quan có tương quan thuận với TTC cũng như các mặt biểu hiện TTCTH của SV, trong đó các yếu tố chủ quan có sự tương quan chặt chẽ hơn ($r = 0.22$, $p < 0,01$). Điều này chứng tỏ, những tác động tích cực đối với các yếu tố chủ quan sẽ góp phần nâng cao tính tích cực TH của SV. Trong các mặt biểu hiện của TTCTH, yếu tố chủ quan có tương quan chặt chẽ với mặt biểu hiện thái độ của SV đối với TH ($r = 0.25$, $p < 0,01$).

3. Kết luận và đề xuất

Từ kết quả nghiên cứu về các yếu tố ảnh hưởng đến TTCTH của SV Trường ĐHKQTĐ, chúng tôi rút ra một số kết luận và kiến nghị như sau: - Các yếu tố chủ quan ảnh hưởng nhiều hơn các yếu tố khách quan, trong đó, hứng thú học tập và hứng thú nghề nghiệp là yếu tố có ảnh hưởng nhiều nhất.

Để nâng cao TTCTH của SV, chúng tôi đề xuất một số biện pháp như sau: - Quan tâm hình thành động cơ học tập đúng đắn, hứng thú học tập, hứng thú nghề nghiệp ở SV; - Tăng cường tổ chức các môi trường học thuật, các hoạt động học thuật tạo môi

trường TH cho SV; - Tăng cường các hình thức giáo dục nâng cao nhận thức của SV về hoạt động TH trong môi trường đại học; - Hướng dẫn phương pháp, kĩ năng TH cho SV; - GV cần tăng cường giao nhiệm vụ học tập cho SV, tăng cường công tác kiểm tra hoạt động TH của SV; động viên, khích lệ SV trong TH; xây dựng phong trào TH trong SV. □

Tài liệu tham khảo

- [1] Bùi Hiện - Nguyễn Văn Giao - Nguyễn Hữu Quỳnh - Vũ Văn Tảo (2001). *Từ điển Giáo dục học*. NXB Từ điển Bách khoa.
- [2] Nguyễn Kì (2006). *Biến quá trình dạy học thành quá trình tự học*. Tạp chí Giáo dục, kì 1 tháng 2/2006.
- [3] Bộ GD-ĐT (2007). *Quy chế đào tạo đại học và cao đẳng hệ chính quy theo hệ thống tín chỉ*.
- [4] Trần Bá Hoàn - Phó Đức Hòa (2003). *Áp dụng dạy và học tích cực trong môn Tâm lí giáo dục học (tài liệu dùng cho giảng viên sư phạm môn Tâm lí - Giáo dục học)*. NXB Đại học Sư phạm.
- [5] Nguyễn Quý Thanh (2007). *Nhận thức, thái độ và thực hành của sinh viên với phương pháp học tích cực*. Đề tài nghiên cứu khoa học Đại học Quốc gia Hà Nội.

Tổ chức môi trường giáo dục nhằm...

(Tiếp theo trang 130)

MTGD trong HĐG có ảnh hưởng đặc biệt quan trọng tới sự phát triển toàn diện cũng như phát huy tính tích cực của trẻ 5-6 tuổi. Sự quan tâm, tạo dựng MTGD cùng với việc lựa chọn, phối hợp một cách linh hoạt các biện pháp giáo dục, tạo nhiều tình huống, sử dụng đa dạng các hình thức gợi ý khác nhau sẽ tạo cho trẻ có nhiều cơ hội để tham gia vào hoạt động, phát huy tối đa tính tích cực hoạt động của trẻ. □

Tài liệu tham khảo

- [1] Bộ GD-ĐT (2009). *Chương trình Giáo dục mầm non*. NXB Giáo dục Việt Nam.
- [2] Phạm Mai Chi - Lê Thu Hương - Trần Thị Thanh (2006). *Đổi mới hình thức tổ chức các hoạt động giáo dục trẻ mẫu giáo theo hướng tích hợp chủ đề*. NXB Giáo dục
- [3] *Điều lệ trường mầm non* (2000). NXB Giáo dục
- [4] Nguyễn Thị Hòa (2010). *Giáo dục học mầm non*. NXB Đại học Sư phạm.
- [5] Nguyễn Ánh Tuyết (2009). *Tâm lí học trẻ em lứa tuổi mầm non*. NXB Đại học Sư phạm.
- [6] Trần Thị Ngọc Trâm - Lê Thu Hương - Lê Thị Ánh Tuyết (2009). *Hướng dẫn tổ chức thực hiện chương trình giáo dục mầm non các độ tuổi*. NXB Giáo dục.